

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2020

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ) Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Θέματα και Απαντήσεις

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

ΓΥΜΝΑΣΙΟ / ΛΥΚΕΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

<http://www.othisi.gr>

Τετάρτη, 17 Ιουνίου 2020
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (ΝΕΟ)

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Δεῖ δὴ, εἶπον, ἡμᾶς τοιόνδε νομίσαι περὶ αὐτῶν, εἰ ταῦτ' ἀληθῆ· τὴν παιδείαν οὐχ οἷαν τινὲς ἐπαγγελλόμενοί φασιν εἶναι τοιαύτην καὶ εἶναι. φασὶ δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες.

Φασὶ γὰρ οὖν, ἔφη.

Ὁ δέ γε νῦν λόγος, ἦν δ' ἐγώ, σημαίνει ταύτην τὴν ἐνούσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ ὄργανον ᾧ καταμανθάνει ἕκαστος, οἷον εἰ ὄμμα μὴ δυνατὸν ἦν ἄλλως ἢ σὺν ὄλω τῷ σώματι στρέφειν πρὸς τὸ φανὸν ἐκ τοῦ σκοτώδους, οὕτω σὺν ὄλῃ τῇ ψυχῇ ἐκ τοῦ γιγνομένου περιεκτέον εἶναι, ἕως ἂν εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέσθαι θεωμένη· τοῦτο δ' εἶναι φαμεν τὰ γαθόν. ἦ γάρ;

Ναί.

Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ὄραστά τε καὶ ἀνυσιμάτατα μεταστραφήσεται, οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῷ τὸ ὄραν, ἀλλ' ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό, οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι. Ἔοικεν γάρ, ἔφη.

Αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος - τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνούσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν - ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὕσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρησίμῳ τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἀχρηστον αὐτὴ καὶ βλαβερόν γίγνεται.

ΘΕΜΑ Α1

α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Η φρόνηση ως αρετή της ψυχής καλλιεργείται με τον εθισμό και την άσκηση.
2. Η αρετή της φρόνησης αποβαίνει πάντα ωφέλιμη για τον άνθρωπο.
3. Η τέχνη της παιδείας στρέφει την ψυχή στην ορθή κατεύθυνση. (μονάδες 6)

- β. 1. «σφεῖς ἐντιθέναί...»: Σε ποια λέξη του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία «σφεῖς»;
2. «ῶ καταμανθάνει ἕκαστος»: Σε ποια λέξη του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία «ῶ»; (μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

A1.α.

1. **Λάθος** («Αἰ μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος - τῶ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν - ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι [...] ὁ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν»).
2. **Λάθος** («ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι [...] ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίγνεται»).
3. **Σωστό** («Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται, οὐ τοῦ ἐμποιεῖσθαι αὐτῶ τὸ ὄραν, ἀλλ' ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό, οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι»).

A1.β.

1. «ἐπαγγελλόμενοι»
2. «ὄργανον»

ΘΕΜΑ Β1.

«εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον», «τῆς περιαγωγῆς»: Αξιοποιώντας τους παραπάνω όρους του κειμένου να εξηγήσετε πώς αντιλαμβάνεται ο Σωκράτης την έννοια της παιδείας.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η ορθή παιδεία αποσκοπεί στην αυθεντική εμπειρία του Αγαθού. Η πραγματική παιδεία βασίζεται στην τέχνη της κατά το δυνατόν **ευκολότερης** και **αποτελεσματικότερης** εσωτερικής μεταστροφής, η περιαγωγή της ψυχής από την όραση του γίνεσθαι στη νόηση των όντων και ειδικά προς το «φανότατον των όντων», το Αγαθό (518c6-d1). Οπότε αυτό είναι και το μεγαλύτερο διακύβευμα («τοῦτο διαμηχανήσασθαι»).

Την παιδεία ο Πλάτων δεν την εννοεί σαν μια προσθήκη καινούριων δυνάμεων στην ψυχή των ανθρώπων (όπως την εννοούν οι σοφιστές), αλλά «σαν στροφή “των οφθαλμών” της ψυχής προς τη γνώση και προς το είναι». Στην ψυχή του ανθρώπου υπάρχει ως δύναμη περισσότερη ή λιγότερη γνώση που με την κατάλληλη παιδεία μπορεί να μετατραπεί σε ενέργεια, δηλαδή να αναπτυχθεί και να ανθοφορήσει.

Για να κάνει πιο σαφή και παραστατική την αντίληψη αυτή ο Σωκράτης χρησιμοποιεί μια **παρομοίωση, μια αναλογία**: όπως το μάτι για να δει πρέπει να στραφεί με όλο το σώμα από το σκοτάδι προς το φως, έτσι και αυτό το όργανο της ψυχής πρέπει να στραφεί («**περιακτέον**») με όλη την ψυχή από τον μεταβαλλόμενο κόσμο («**ἐκ τοῦ γιγνομένου**»), αυτόν της αίσθησης και της εμπειρίας, στον αληθινά υπαρκτό κόσμο της νόησης («**εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον**») και να ατενίσει («**θεωμένη**») το Αγαθό («**τοῦτο δ' εἶναι φαμεν τὰγαθόν**»).

Η λέξη **περιαγωγή** στην οποία παραπέμπει το ρηματικό επίθετο «περιακτέον» σημαίνει μεταστροφή. Ο όρος έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως **η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία**. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου «περιακτέον», το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση, αλλά αποβλέπει σε μια **μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών**. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το αγαθό -για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το ὄντως ὄν, «μεταστροφή / επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» -και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία».

Το επίθετο «φανός, -ή, -όν» σημαίνει φωτεινός, λαμπρός. Η λέξη «σκοτώδης», που ακολουθεί, είναι αντίθετη. Η συνηθισμένη στον Πλάτωνα αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι λειτουργεί **συμβολικά για την αντίθεση παιδείας - απαιδευσίας** (έλλειψη παιδείας). Η αντίθεση φωτός - σκότους είχε ήδη δηλωθεί στην αλληγορία του σπηλαίου. Είναι δεδομένο ότι το σπήλαιο συμβόλιζε τον ορατό - αισθητό κόσμο, που φωτιζόταν από την κατώτερη πηγή φωτός, τη φωτιά, και όχι από τον ήλιο· ενώ ο κόσμος έξω από τον σπήλαιο συμβόλιζε τον κόσμο της νόησης, που με τη σειρά του φωτίζεται από τον ήλιο που ισοδυναμεί με το Αγαθόν.

Περαιτέρω θα κατανοήσουμε καλύτερα την ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί, «**τὸ ὄν**», **αν σκεφτούμε ότι αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν είναι το υπαρκτό**. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα: «**τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν**» (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 1028b2-4). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά.

Αναφορικά με το **Αγαθό**, από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στην πολυσήμαντη αυτή λέξη, εδώ να τονιστεί μόνο ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού.

Πρέπει, λοιπόν, να στρέψουμε («περιακτέον») μαζί με ολόκληρη την ψυχή («σύν ὅλη τῇ ψυχῇ»), την παιδευτική δύναμη που ο καθένας κλείνει μέσα του

(«ταύτην τήν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ») ἀπό το σκοτάδι στο φως («πρὸς τὸ φανὸν ἐκ τοῦ σκοτώδους»), ὥστε να μπορέσει τελικά να αντικρίσει «τοῦ ὄντος τὸ φανότατον», που δεν είναι ἄλλο ἀπὸ το Ἀγαθὸ («τάγαθόν»)/

ΘΕΜΑ Β2.

«Φασὶ δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες»: Ποια ἀποψη διατυπώνει ο Σωκράτης στο χωρίο (μονάδες 4) και πὼς αὐτὴ ενισχύεται ἀπὸ την επανάληψη της πρόθεσης «ἐν» και την αναλογία / παρομοίωση που χρησιμοποιεῖ; (μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο Σωκράτης ισχυρίζεται πως, αν οι συνομιλητές παραδεχτούν ως αληθὴ και ισχύοντα ὅσα αλληγορικά εἰπώθηκαν και ἐξηγήθηκαν προηγουμένως, πρέπει να μεταστραφεί η ἀντίληψή τους για την ἐννοια της παιδείας. Ὑπὶ αὐτὴν την ἐννοια δεν ἔχουν δίκιο ἐκεῖνοι που πιστεύουν πως η παιδεία εἰσάγεται «ἀπ' ἐξω» σε μια εντελὴς ἀδεια ἀπὸ γνώση ψυχῆ, σε μια ψυχῆ «tabula rasa», ὅπως θα λέγαμε χρησιμοποιώντας μια νεότερη ἐκφραση. Για να καταστήσει σαφέστερο το σφάλμα και το ἀτοπο μιας τέτοιου εἴδους παιδευτικῆς διαδικασίας την παρομοιάζει με την προσπάθεια να τοποθετήσει κανεὶς ὄραση σε τυφλοὺς ὀφθαλμούς.

Με την τετραπλὴ χρήση της πρόθεσης ἐν στην ἀ' παράγραφο ο Πλάτων προσπαθεῖ να αισθητοποιήσει το εσωτερικό, βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης. («φασὶ δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες») και να αναδείξει ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαθέτει και το κατάλληλο ὄργανο και την ἀντίστοιχη δυνατότητα για την γνώση και τη μάθηση. Ο Πλάτων δεν πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χῶρα ἐξωθεν, ἀλλὰ ὅτι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του («τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ»). Γι' αὐτὸ και αὐτὴν την ἐντονα βιωματικὴ γνωστικὴ διαδικασία την ονομάζει συμβολικά «ἀνάμνησιν» (Φαίδων 76a). Η παιδεία, που αποσκοπεῖ στη θέαση του Ἀγαθοῦ, ἐρμηνεύεται ἀπὸ τον Πλάτωνα ως διαδικασία ἀναμνήσεως. Την εσφαλμένη αὐτὴ ἀντίληψη περὶ παιδείας ἔχουν και διακηρύττουν οι «επαγγελόμενοι». Φυσικά η αναφορά ἐδῶ γίνεται για τους Σοφιστές. Ο Σωκράτης καταφεύγοντας στις ἀπόλυτες ἀξίες, στις Ἰδέες, ἀνασκεύασε τις διδασκαλίες τους, που ἀφορούσαν στον σχετικό και υποκειμενικό χαρακτήρα της ἀντίληψης και της γνώσης. Η αναφορά στην κατ' ἐπάγγελμα ἐνασχόληση των σοφιστῶν με τη γνώση γίνεται με τρόπο υποτιμητικό γι' αὐτοὺς.

ΘΕΜΑ Β3.

Να γράψετε στο τετράδιό σας τον ἀριθμὸ που ἀντιστοιχεῖ σε καθεμιά ἀπὸ τις φράσεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα και δίπλα σε αὐτὸν το γράμμα της λέξης ἢ φράσης ἀπὸ τη Στήλη Β που συμπληρώνει ὀρθά το νόημά της.

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2020

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Η κατηγορία που είχε μεγαλύτερη σχέση με την πραγματική αιτία δίκης του Σωκράτη ήταν	α. η διαφθορά των νέων
	β. η αθεΐα
	γ. οι δημοκρατικές του αντιλήψεις.
2. Ο Πλάτων στο πρώτο του ταξίδι στη Σικελία	α. δίδαξε φιλοσοφία στον Δίωνα.
	β. γνώρισε τον φιλόσοφο Ευκλείδη.
	γ. ήρθε σε επαφή με τον Πυθαγορισμό
3. Οι φιλόσοφοι βασιλείς αναλαμβάνουν την εξουσία	α. λόγω της αριστοκρατικής / ευγενικής καταγωγής τους.
	β. από αίσθηση καθήκοντος.
	γ. από ηγετική φιλοδοξία.
4. Οι πρώτοι διάλογοι του Πλάτωνα γράφτηκαν	α. μετά το τελευταίο ταξίδι στη Σικελία.
	β. κατά την πρώτη δεκαετία μετά τον θάνατο του Σωκράτη.
	γ. πριν τον θάνατο του Σωκράτη.
5. Η θέση ότι η δικαιοσύνη είναι να αποδίδεις τα ίσα, καλό στον φίλο, κακό στον εχθρό, υποστηρίχθηκε από	α. τον Θρασύμαχο.
	β. τον Κέφαλο.
	γ. τον Πολέμαρχο.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1.α , 2.γ , 3.β , 4.β , 5.γ

ΘΕΜΑ Β4.

A. Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό της καθεμιά αρχαία ελληνική λέξη της **Στήλης Α** με την ετυμολογικά συγγενή της νεοελληνική λέξη της **Στήλης Β** (στη **Στήλη Β** περισεύουν δύο λέξεις). (μονάδες 6)

Στήλη Α	Στήλη Β
φανόν	απώλεια
άνασχέσθαι	τροφερός
περιακτέον	ανατροπή
τετραμμένω	ανακωχή
έντιθέντες	απόλυση
άπόλλυσι	φάσμα
	παρακαταθήκη
	άξονας

β. Για καθεμιά από της δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, σε οποιαδήποτε μορφή της (μέρος του λόγου, πτώση, αριθμό, γένος, έγκλιση, χρόνο), χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο: «έπαγγελόμενοι», «έπιστήμης». (μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. φανόν → φάσμα

ἀνασχέσθαι → ανακωχή

περιακτέον → άξονας

τετραμμένω → ανατροπή

έντιθέντες → παρακαταθήκη

ἀπόλλυσι → απώλεια

(τρυφερός, απόλυση → δεν αντιστοιχίζονται.)

β.

- Πολλοί μετανάστες εγκαταλείπουν την πατρίδα τους, αναζητώντας την Γη της Επαγγελίας στην χώρα υποδοχής.
- Η επιστημονική κοινότητα καταβάλλει κοπιώδεις προσπάθειες για την ανεύρεση θεραπείας της ασθένειας.

ΘΕΜΑ Β5.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Ε.Π. Παπανούτσος μεταφέρει, στο παρακάτω απόσπασμα, τις απόψεις του Α. Δελμούζου για την παιδεία.

Η παιδεία είναι ένα από τα πιο σπουδαία μέσα για την ατομική και τη συνολική προκοπή. Σκοπός της να υπηρετήσει και να κάμει καλύτερη τη ζωή του ανθρώπου. Γίνεται καλύτερη η ζωή του ανθρώπου όσο περισσότερο δουλεύεται η ψυχή του και όσο βαθύτερα ποτίζεται με την αγάπη και την καλοσύνη. Καλύτερη, στο βάθος, θα ειπεί πιο καλλιεργημένη, πιο ηθική και πιο ελεύθερη. Η ψυχική όμως καλλιέργεια και η ελευθερία δεν έρχονται έτοιμα απ' έξω, παρά είναι καρπός που ωριμάζει μέσα μας ολοένα και περισσότερο με αδιάκοπη ατομική προσπάθεια. Με προσπάθεια και δοκιμασία λυτρώνεται με τον καιρό το άτομο από το βάρος της ύλης και υψώνεται σκαλί το σκαλί προς τον ελεύθερο άνθρωπο. Στο ιδανικό αυτό μπορεί να πλησιάσει άλλος λιγότερο και άλλος περισσότερο, ανάλογα με τη δύναμή του. Και θα το πλησιάσει πάντα με τη δική του ιδιότυπη μορφή, τη μορφή που πηγάζει και ορίζεται από τα διαλεχτά και γόνιμα στοιχεία που κλείνει μέσα του. Όσο περισσότερο δουλεύει ο καθένας τα στοιχεία του αυτά, τόσο πιο πολύ υψώνεται στο ιδανικό εγώ του.

Ε.Π. Παπανούτσος, Α. Δελμούζος, (έκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης), σελ. 201

Να παρουσιάσετε δύο (2) από τις απόψεις του Α. Δελμούζου σχετικά με τον σκοπό της παιδείας που εμφανίζουν ομοιότητες με τις αντίστοιχες πλατωνικές απόψεις του διδαγμένου κειμένου.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Με απόσταση δυόμιση σχεδόν χιλιάδων ετών το ζήτημα για το σκοπό και την βαθύτερη έννοια της παιδείας, θέμα διαχρονικό και πάντα επίκαιρο, απασχολεί τόσο τον Πλάτωνα στην Πολιτεία όσο και τον Δελμούζο, όπως φαίνεται και από το κείμενο του Ε. Παπανούτσου.

Στόχος υπερκείμενος της ιδανικής Πολιτείας του Πλάτωνα όπως φαίνεται από το σύνολο του έργου είναι η συλλογική ευδαιμονία και προκοπή και εργαλείο η παιδεία. Την γενικόλογη όμως αυτή θέση το διδαγμένο κείμενο έρχεται να την συγκεκριμενοποιήσει παρουσιάζοντας την λειτουργία της παιδείας. Η παιδεία για την Πλάτωνα δεν είναι η προσθήκη ξένων δυνάμεων σε μια κενή από γνώση ψυχή (τὴν παιδείαν οὐχ οἶαν τινὲς ἐπαγγελλόμενοι φασιν εἶναι τοιαύτην καὶ εἶναι. φασὶ δὲ πού οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέσθαι, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέσθαι.), αλλά η ενεργοποίηση των υπάρχουσών δυνάμεων, λιγότερων ή περισσότερων, που κρύβει ο καθένας μέσα του (ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ). Η παιδεία είναι αναγκαία για την ψυχή και τον πολίτη: αφυπνίζει την ψυχή για να μάθει αυτό που ήδη γνωρίζει από την πρότερη ζωή της στον υπερουράνιο τόπο (ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντός μᾶλλον θειοτέρου τινός τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὐσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν). Είναι η περιαγωγή της ψυχής από τα αισθητά στα νοητά, από τα πάθη στην αρετή, από τη φύση στις Ιδέες (ἐκ τοῦ γιγνομένου περιακτέον εἶναι, ἕως ἂν εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέσθαι θεωμένη)· δεν είναι απλώς μάθηση αλλά μεταστροφή της όλης ύπαρξης (τέχνη περιαγωγῆς σύν ὅλη τῇ ψυχῇ).

Εξαιρετικές ομοιότητες με τον Πλάτωνα παρουσιάζει και το παράλληλο κείμενο που απηχεί τις απόψεις του Δελμούζου. Με στόχο για άλλη μια φορά την ατομική και συλλογική ευημερία στο κείμενο διατυπώνεται η άποψη ότι η ατομική καλλιέργεια δεν είναι προκατασκευασμένη από εξωτερικούς παράγοντες και απλώς εμφυτεύεται μηχανικά στον άνθρωπο αλλά είναι απόρροια κοπιώδους καλλιέργειας και εξέλιξης των εσωτερικών ενυπαρχουσών δυνάμεων και βαθμιαία απολύτρωση από τις δεσμεύσεις της ύλης.

Κοινός σκοπός λοιπόν, κοινή διαδικασία ενεργοποίησης της ενυπάρχουσας δύναμης και πορεία ανοδική προς μια ψυχική εξύψωση στην κατεύθυνση του ιδανικού η παιδεία.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφών, Πόροι V, 11-13, (OXFORD CLASSICAL TEXTS)

Στο παρακάτω απόσπασμα του διδακτικού έργου «Πόροι ἢ περὶ προσόδων» ο Ξενοφών συνδέει την οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης .

εἰ δέ τις αὖ εἰς χρήματα κερδαλεώτερον νομίζει εἶναι τῇ πόλει πόλεμον ἢ εἰρήνην, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη ἢ εἴ τις τὰ προγεγενημένα ἐπανασκοποῖ τῇ πόλει πῶς ἀποβέβηκεν. εὐρήσει γὰρ τό τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα, ἐν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα· γνώσεται δ', ἢν σκοπῆ, καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας, ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ἠϋξημένας τε τὰς προσόδους, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται. εἰ δέ τις με ἐπερωτῶ· Ἥ καί, ἂν τις ἀδικῆ τὴν πόλιν, λέγεις ὡς χρῆ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν; οὐκ ἂν φαίην· ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺ θᾶπτον ἂν τιμωροίμεθα αὐτούς, εἰ μηδένα ὑπάρχοιμεν ἀδικοῦντες· οὐδένα γὰρ ἂν ἔχοιεν σύμμαχον.

ΘΕΜΑ Γ1.

Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: «εἰ δέ τις με ἐπερωτῶ· ... ἂν ἔχοιεν σύμμαχον».

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Εάν όμως κάποιος με ρωτούσε: «αλήθεια υποστηρίζεις πως αν κάποιος αδικεί την πόλη πρέπει ακόμη και προς αυτόν να κάνουμε ειρήνη;», δεν θα το ισχυριζόμουν· αλλά περισσότερο ισχυρίζομαι ότι πολύ γρηγορότερα θα τιμωρούσαμε αυτούς, εάν δεν αδικούσαμε κανένα· γιατί κανένα δεν θα είχαν ως σύμμαχο.

ΘΕΜΑ Γ2.

Με βάση το αδίδακτο κείμενο, ποια είναι τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και ποια τα μειονεκτήματα του πολέμου;

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από το έργο «Πόροι» ο Ξενοφών επιδιώκει να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται η οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης και να αντιταχθεί σε όσους υποστηρίζουν ότι ο πόλεμος είναι πιο επικερδής για την πόλη.

Επισημαίνει ότι στο παρελθόν σε περίοδο ειρήνης πολλά χρήματα εισέρρευσαν στο ταμείο της πόλης (πολλά χρήματα ἀνενεχθέντα: η μετοχή χρησιμοποιείται για να

δηλώσει τη συγκέντρωση και τη φύλαξη χρημάτων στο θησαυροφυλάκιο της ακρόπολης.), ενώ κατά τη διάρκεια του πολέμου καταδαπανήθηκαν (πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα). Και στις μέρες του, ωστόσο, εξαιτίας του πολέμου πολλά έσοδα χάθηκαν (πολλὰς τῶν προσόδων ἐκλιπούσας) και αυτά που συγκεντρώθηκαν ξοδεύτηκαν για την κάλυψη διάφορων αναγκών (τάς εισελθούσας εἰς παντοδαπά καταδαπανηθείσας). Εξάλλου, η ειρήνη στη θάλασσα έφερε αυξημένα έσοδα (ἠϋξημένας τάς προσόδους) και έδωσε τη δυνατότητα στους πολίτες να τα αξιοποιήσουν όπως νόμιζαν (ἐξόν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ταῦτα).

ΘΕΜΑ Γ3.

α. «πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τάς εισελθούσας εἰς παντοδαπά [πολλὰ] καταδαπανηθείσας» να μετατρέψετε τις μετοχές του αποσπάσματος σε β' ενικό πρόσωπο της οριστικής παρατατικού στην ίδια φωνή που βρίσκονται. (μονάδες 3)

β. Για τα επιρρήματα του αποσπάσματος «ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺ θᾶττον ἂν τιμωροίμεθα αὐτούς» που βρίσκονται στο συγκριτικό βαθμό, να γράψετε τους άλλους δύο βαθμούς.

(μονάδες 4)

γ. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

- τις : τη δοτική πληθυντικού
 προσόδους : την ονομαστική πληθυντικού
 πολίταις : την κλητική ενικού

(μονάδες 3)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. ἐξέλειπες

εἰσήεισθα / εἰσήεις

κατεδαπανῶ

β. μάλα / μάλιστα

ταχέως / τάχιστα

γ. τισί

αἱ πρόσοδοι

(ῶ) πολῖτα

ΘΕΜΑ Γ4.

α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τούς όρους: **ἡ εἰρήνην, ταῦτα** (το πρώτο του κειμένου), **τῶν προσόδων, ἄγειν**.

(μονάδες 4)

β. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή **ἀνενεχθέντα** και να δικαιολογήσετε τον χαρακτηρισμό της.

(μονάδες 2)

γ. «**πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη**», «**ὡς χρῆ και πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν**»: Να χαρακτηρίσετε το είδος των προτάσεων και να επισημάνετε τον συντακτικό τους ρόλο.

(μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Γ4.α.

- **ἡ εἰρήνην** : το ουσιαστικό εἰρήνην δυνάμει του συγκριτικού «ἦ» λειτουργεί ως δεύτερος όρος σύγκρισης με α' όρο σύγκρισης «τόν πόλεμον», που λειτουργεί ως υποκείμενο στο απαρέμφατο «εἶναι». Εκφέρεται με το συγκριτικό «ἦ» και ομοιόπτωτα με τον α' όρο, ενώ συγκριτική λέξη είναι το επίθετο «κερδαλεώτερον».
- **ταῦτα**: υποκείμενο του ρήματος «κριθείη» (Αττική σύνταξη).
- **τῶν προσόδων**: γενική διαιρετική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός στο επίθετο «πολλάς»
- **ἄγειν**: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή» (με εννοούμενο υποκείμενο «τήν πόλιν» ή «ἡμᾶς»).

Γ4.β.

ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή που αναφέρεται στο αντικείμενο «χρήματα» του ρήματος «εὔρησει». Είναι κατηγορηματική γιατί εξαρτάται από το γνώσεως σημαντικό ρήμα «εὔρησει».

Γ4.γ.

«**πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη**»:

Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική μερικής αγνοίας, που λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος «οὐκ οἶδα».

«**ὡς χρῆ και πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν**»:

Δευτερεύουσα ειδική πρόταση ως αντικείμενο στο ρήμα «λέγεις».

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στα φετινά θέματα των Αρχαίων ελληνικών οι υποψήφιοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε διδαγμένο απόσπασμα από την Πολιτεία του Πλάτωνα και να μεταφράσουν αδίδακτο από το έργο Πόροι του Ξενοφώντος. Τα θέματα, που αξίωναν την αφαιρετική και κριτική ικανότητα των μαθητών, είναι σαφή και ελέγχουν αρκετά μεγάλο εύρος της διδαχθείσας ύλης με ικανοποιητική διαβάθμιση ως προς το βαθμό δυσκολίας τους. Οι καλά προετοιμασμένοι υποψήφιοι δεν θα αντιμετωπίσουν ιδιαίτερες δυσκολίες.

Αρετήρια το μέλλον

Αρετήρια το μέλλον

